

DAWLADDA FEDERAALKA SOOMAALIYA

WASAARADDA KHEYRAADKA DALKA



SHARCIGA KALLUUMAYSIGA SOOMAALIYA

Muqdisho – 2013



The Federal Government of the Somali Republic
Office of the Prime Minister

Ref: XRW/CB/00811/06/13

Taariikh: 09/06/2013

Ku: Guddoomiyaha Baarlamaanka J. F. Soomaaliya

Ujeedo: - Soo Gudbin Hindise Sharciyeedka Kalluumaysiga Soomaaliya

Mudane Guddoomiye;

Waxaan halkaan si xushmad leh kuugu soo gudbinayaa hindise sharciyeedka kalluumaysiga Soomaaliya, oo nagu dhiiri-galinaya hollinta tallaabo horumar leh oo ku salaysan himilada Dawladda ee soo celinta nidaamka iyo ku dhaqanka shuruuda oo ah asasaaska nololaha Dawladnimo waana mid si cad oo qaabaysan isu fashiraya, waafaqsanna Dastuurka, ujeeddadiisuna ay caddahay.

Haddaba, Mudane Guddoomiye waxaan si xushmad leh kaaga codsanayaa dedejinta iyo meel marinta hindise sharciyeedkan kor ku xusan, maadaama baahi weyn loo qabo ku-dhaqankiisa marxaladda haatan uu dalku ku sugan yahay awgeed.

Mahadsanid



Mudane Cabdi Faarax Shirdeon (Saacid)
Ra'isul-Wasaaraha xukuumadda F. Soomaaliya



Dawlaadda Federaalka Soomaaliya
Wasaaradda Kheyraadka Dalka

SUMMAD/WKHD/XW/0214/2013

Taariikhda: 05/06/2013

Ku: Raisul wasaaraha J.F.Soomaaliya

=Muqdisho=

Ujeedo: Dib-u-egidda Sharciga Kalluumaysiga Soomaaliya, xeer lr. 23 oo soo baxay 30^{ki} Nofeembar, 1985 si waafaqsan Qod. 79^{aad} faqrada (d) ee Dastuurka Federaalka ee Jamhuuriyadda Soomaaliya.

Mudane Ra'iisul wasaare,

Waxaa sharaf weyn ii ah in aan hindise sharciyeedka kor ku xusan soo hordhigo golaha wasiirada ee xukumadda federaalka Soomaaliya, si aay uga doodaan una ansixiyaan

Wasiirka Khayraadka Dalka

Markuu arkay: Qod. 99^{aad} Faqradihiisa A, B, C, E & F iyo Qod. 80^{aad} Faqradiisa 1^{aad} (A) ee Dastuurka Federaalka Soomaaliya oo Hindise-sharciyeedkani waafaqsan yahay.

Markuu arkay: Qodobka 14aad ee sharci L.1 ee 7.

Markuu tixgeliyey: Baahida loo qabo diyaarinta sharciga kalluumaysiga oo kaalin mug leh ka qaadanaya kobcinta dhaqaalaha iyo shaqo-abuuridda dalka.

Wuxuu garwaaqsaday: In uu curiyo Hindise-sharciyeedkan ku saabsan kalluumaysiga dalka, horgeeyana Golaha Wasiirada.

Wabilaahi towfiiq

Mudane; Cabdirisaaq Cumar Maxamed
Wasiirka Kheyraadka Dalka





Dawlaadda Federaalka Soomaaliya
Wasaaradda Kheyraadka Dalka

Dib-u-eegid Sharciga Kalluumaysiga Soomaaliyeed, xeer Ir. 23 oo soo baxay 30^{aad} Nofeembar, 1985 si waafaqsan Qod. 79^{aad} faqrada (d) ee Dastuurka Federaalka ee Jamhuuriyadda Soomaliya.

TUSMO

BOGGA

QEYBTA 1AAD

QODDOBKA 1AAD

- XIGASHO.....5

QODDOBKA 2AAD

- ERAY-BIXIN.....5

QEYBTA 2AAD

QODDOBKA 3AAD

- MAS'UULIYADA WASAARADDA.....6

QODDOBKA 4AAD

- MABAADI'DA MAAREYNATA KALLUUMAYSIGA.....7

QODDOBKA 5AAD

- TALLAABOYINKA HORUMARINTA KALLUUMAYSIGA.....7

QODDOBKA 6AAD

- QORSHAHA MAAMULKA KALLUUMAYSIGA.....8

QODDOBKA 7AAD

- TALAABOYINKA MAAREYNATA KALLUUMAYSIGA.....9

QODDOBKA 8AAD

- MACLUUMAADKA KALLUUMAYSIGA IYO

AKHBAARAHAA FAAHFAAHINTOODA.....	9
QODDOBKA 9AAD	
▪ CILMI BAARIS CILMIYEYSAN.....	9
QODDOBKA 10AAD	
▪ XADDIDIDA KALLUUMAYSIGA.....	10
QEYBTA 3AAD	
QODDOBKA 11AAD	
▪ DIIWAANGELINTA MARAAKIIBTA KALLUUMAYSIGA BIYAHA BADDA.....	10
QODDOBKA 12AAD	
▪ HESHIISKA OGOLAANSHO KALLUUMAYSI.....	11
QEYBTA 4AAD	
QODDOBKA 13AAD	
▪ BIXINTA SHATTIYADA GUUD AHAAN.....	11
QODDOBKA 14AAD	
▪ KALLUUMEYSIGA IYO OGOLAANSHAAHAA SOO GELIDA BIYAHA SOOMAALIYA.....	11
QODDOBKA 15AAD	
▪ BIXINTA SHATIGA EE MARAAKIIBTA QALAAD.....	12
QODDOBKA 16AAD	
▪ BIXINTA SHATTIYADA MUWAADINKA.....	12
QODDOBKA 17AAD	
▪ UJUUROOYINKA.....	13
QODOBKA 18 AAD	
▪ SHATI KALLUUMAYSIGA QALAAD.....	13
QODDOBKA 19AAD	
▪ SHATIGA LAYSMA DHAAFSAN KARO.....	13
QODDOBKA 20AAD	
▪ SHATIGA WAA IN LAGU XAFIDO GUDAHA MARKABKA.....	13
QODDOBKA 21AAD	
▪ ISTICMAALKA SHATIGA.....	13

QODDOBKA 22AAD	
▪ WAAJIBAADKA KALLUUMAYSATADA.....	14
QODDOBKA 23AAD	
▪ SARKAALKA LOO XILSAARAY.....	14
QODDOBKA 24AAD	
▪ NOOLAYAASHA BADDA EE LA BADBAADINAYO.....	14
QODDOBKA 25AAD	
▪ KONTOROOKKA IYO BAARITAAN.....	14
QODDOBKA 26AAD	
▪ AWOODA BAARAH A LOO XILSAARAY	15
QEYBTA 5AAD	
QODDOBKA 27AAD	
▪ DEMBIYADA	15
QODDOBKA 28AAD	
▪ GANAAXA.....	16
QODDOBKA 29AAD	
▪ HANTI LA WAREEGID.....	17
QEYBTA 6AAD	
QODDOBKA 30AAD	
▪ XAL MUSHKILADEEDYADA.....	17
QEYBTA 7AAD	
QODDOBKA 31AAD	
▪ XALALKA.....	17
QODDOBKA 32AAD	
▪ AWOODAFULINTA.....	17
QODDOBKA 33AAD	
▪ BAABI'IN.....	18
QODDOBKA 34AAD	
▪ DHAQAN-GAL	18

QEYBTA 1AAD

QODDOBKA 1aad XIGASHO

Dukumintigan waxaa loo xigan karaa 'Sharciga Kalluumaysiga Soomaaliyeed'.

QODDOBKA 2aad ERAY-BIXIN

Ujeeddada xeerkan, eray walba wuxuu leeyahay macnaha ku hor qoran:

1. **Wasaarad:** micnaheeda waa Wasaaradda Kheyraadka Dalka ee Soomaaliya.
2. **Wasiir:** micnihiisu waa Wasiirka Wasaaradda Kheyraadka Dalka ee Soomaaliya.
3. **Noole Biyood:** waxaa loola jeedaa dhirta iyo xayawaanka ku nool biyaha, (marka laga reebo shimbiraha), oo ay ka mid yihiin kalluunka, qolofleyda, jamallada iyo xamaaratada ku nool biyaha dhexdooda, ukumaha qolofleyda ama naasaleyda ku nool biyaha iyo nooleyaasha kale ee sida dabiiciga ah looga helo biyaha.
4. **Dhulka Badda:** macnihiisu waa dhulka biyaha badda ee ilaa 12 mayl (12 miles) u jira xeebta Soomaaliya, iyadoo la tixraacayo xeerka Qaramada Midoobay ee Sharciga Baddaha ee 10th December 1982.
5. **Dhulka Badda (Contiguous Zone):** macnihiisu waa soohdinta dhaw (contiguous zone) ee ah dhulka badda ee Soomaaliya, waxaa lagu qeexaa zoonka contiguous-ka, soohdintaas oo aan ka badan karin 24 (nautical miles) marka laga soo xisaabo xariiqa aasaaska ah (baseline) kaas oo laga soo cabirayo dhulka badda.
6. **Dhaqaalaha Gaarka ee Soohdinta:** waxaa loola jeedaa dhulka ay ku fadhiyaan biyaha garabka ku haya dhulka badda Soomaaliyeed oo ah ilaa 200 (nautical miles) marka laga bilaabo xeebta Soomaaliya, cabirkaasoo laga tixraacayo Qaramada Midoobay ee xeerarka sharciga badda ee 10th December 1982.
7. **Kalluumaysi:** macnihiisu waa qaadashada, dabashada ama dilashada kalluunka iyo noole biyoodyada kale nooc walba ee la qabto.
8. **Shatiga Kalluumaysiga:** macnihiisu waa ruqsada la siiyo cid kasta ee codsata in ay ka kalluumaysato, ka shaqeysato, ka ganacsato ama cilmi-baaris ku sameyso wax-soo-saarka kheyraadka badda Soomaaliya.
9. **Markab Kalluumaysi:** macnihiisu waa huuri, doon, markab ama doomaha wax lagu raro ee loo isticmaali karo Kalluumaysiga.
10. **Bixinta Shatiga:** waa ruqsad ay Wasaaradda Kheyraadka Dalka siiso codsadaha soo qorta.

in la siiyo Shatiga Kalluumaysiga.

11. **Baare:** macniheedu waa qofka loo xilsaaro inuu noqdo xaqiijiye ama hubiye.
12. **Mulkiile:** waxaa loola jeedaa wixii la xiriira ama khuseeya maraakiibta kalluumaysiga ee haysta shatiga iyo cid kasta oo mulkiile markab ama kireyste markab ah ama kireyste gaadiid badeed ah.
13. **Ilaalinta Noolaha Badda:** waxaa loola jeedaa naasoleyda badda, noole isku-isir ah ee qatarta ku jira iyo noole biyood, kuwaasoo laga dhawrayo in la ugaarsado.
14. **Noole Bartilmaameed ah:** macnaheedu waa noolayaasha la ogol yahay in laga kalluumaysto oo shatiga loo bixiyey.
15. **Loogga Markabka:** macnaheedu waa buugga loo yaqaan (Log) ee markabka looga baahan yahay waana in lagu xafido markabka gudahiisa kaasoo haysta shatiga.
16. **Calanka Qaranka:** waxaa loola jeedaa calanka qaranka markabka laga aqoonsaday inuu ka diiwaan-gashan yahay taasoo waafaqsan shareiyada caalamiga ah.
17. **Markab Kalluumaysi Qalaad:** waxaa loola jeedaa markab kasta ee loo isticmaalo kalluumaysi ama looga shaqeysto dhaqaale ama cilmi-baaris kheyraad badeed ee qalaad.
18. **Qabasho:** macnaheedu waa kheyraadka lagu qabtay qalabka Kalluumaysiga sida qalabka shabaqa lagu jiido, maqaalinta iyo qalabka shabag wareega.
19. **Qabasho-dhacdo:** macnaheedu waa noole kasta oo loo qabto si dhacdo ah iyo kuwa bartilmaameedka ahba.
20. **Dhulka Dejinta:** waxaa loola jeedaa waxyaabaha la soo qabtay oo dhulka lagu soo dejiyo.
21. **Keydinta Dejinta:** waxaa loola jeedaa qalabka kalluumaysiga ee lagu keydiyo gudaha markabka, lagana qaado meesha lagu isticmaalo caadi ahaan marka la kalluumaysanayo.

QEYBTA 2AAD

QODDOBKA 3aad MAS'UULIYADA WASAARADDA

1. Wasaaraddu waxay mas'uul ka tahay maareeynta iyo horumarinta kheyraadka badda ee Soomaaliya iyo meelmarinta xeerkan.
2. Wasaaraddu waxay ururinaysaa macluumaadka kheyraadka baddaha iyo xogta kale ee la xiriirta kalluumaysiga, isuduwidada, maareynta iyo daabicidda xogta khuseysa dhaqdhaqaaqa kalluumaysiga Soomaaliyeed.

3. Wasaaraddu waxaa kale oo ay mas'uul ka tahay in ay hirgeliso horumarinta dhaqdhaqaaqa kalluumeysiga dalka, waxayna kordhin doontaa horumarinta dhaqdhaqaaqa kalluumeysiga maxalliga ah iyo kan casriga ahba iyo dhammaan waxyaabaha kale ee la xiriira, oo ay ka mid tahay maalgashiyada qalaad (foreign investments), kuwaas oo faa'iidooyin badan u leh mujtamaca ku nool xeebaha dalka.

QODDOBKA 4aad
MABAADI'DA MAAREYNTA KALLUUMAYSIGA

1. Wasaaraddu waxay hubinaysaa in noole-biyoodka iyo kheyraadka xeebaha Soomaaliya si habboon loo dhawro loona maamulo sida:
 - a) In la hubiyo in kheyraadka nool aan halis la gelin iyadoo laga faa'iidaysanayo; iyo
 - b) In la hubiyo in kheyraadkaasi ay abuuraa wax-soo-saar habboon oo joogta ah, iyadoo la tixgelinayo bay'ada ku habboon dhaqaalaha iyo arrimaha bulshada.
2. Wasaaraddu waxay xaqiijinaysaa in ka-qeyb-qaadashada qaramada kale ee kheyraadka nool ee ku jira biyaha Soomaaliya si hab-sami ah loo kontoroolo ama loo maareeyo si loo hubiyo ka faa'iideysiga wadajirka ah ee kheyraadka, gaar ahaan maraakiibta waddaniga ah iyo maraakiibta kalluumaysiga shisheeye labaduba in aysan ka saro marin guud ahaan inta loo ogol yahay in ay qabtaan ee kheyraadkaas waqtiga ay Wasaaraddu u ogolaatay iyadoo la tixgelinayo cilmiga ugu habboon ee Wasaaraddu haysato iyo arrimaha kale ee khuseeya oo ay ka mid tahay dhibantada dalagu u geysto noolaha ay ku tiirsan yihiin.
3. Wasaaraddu waxay horumarinaysaa siyaasada Kalluumaysiga Badda iyo qorshaha saldhig u noqonaya xeerkan.

QODDOBKA 5aad
TALLAABOYINKA HORUMARINTA KALLUUMAYSIGA

1. Wasaaraddu waxay wada-shaqeyn la sameynaysaa hay'adaha iyo waaxyaha kale ee dalka si ay u horumariso Kalluumaysiga xeebaha, warshadaha iyo waxyaabaha kale ee la xiriira warshadeyntooda iyadoo la qaadayo tallaabooyinka soo socda:
 - A) Bixinta shaqo-fulinta adeegga tababarada;
 - B) Qabashada cilmi-baarisyo;
 - C) Kor-u-qaadista wada-shaqeynta u dhexeysa Wasaaradda iyo Kalluumaysatada;
 - D) Kor-u-qaadida suuqyada wax-soo-saarka kheyraadka badda;
 - E) Bixinta qalabka kaabayaasha; iyo
 - F) Kor-u-qaadidda xirfadaha kalluumaysiga iyo abuuristoodaba.

QODDOBKA 6aad
QORSHAHA MAAMULKA KALLUUMAYSIGA

1. Wasaaraddu waxay diyaarinaysaa ama keydinaysaa qorshaha maamulka iyo horumarinta kalluumaysiga biyaha Soomaaliya iyadoo ku saleynaysa barnaamijka horumarinta kalluumaysiga ee qorshayaashaas.
2. Qorshe waliba waa in uu:
 - A. Caddeeyo Kheyraad-baarista ee kalluumaysi iyo qiimeynta xaaladda waqtigan uu ku sugan yahay ka-faa'ideysigiisu;
 - B. In uu caddeeyo ujeeddooyinka la rabo in laga gaaro maareynta kalluumaysiga; iyo
 - C. In uu caddeeyo barnaamijka shati-bixinta ee Kalluumaysi iyo qiimeynta xaaladda waqtigan uu ku sugan yahay ka-faa'ideysigiisu.
3. In la diyaariyo maareynta Kalluumaysi kasta iyo qorshaha horumarintiisa sida:
 - A. in la tixgeliyo lana hago mabaadii'da lagu xusay qodobka IV ee xeerkan;
 - B. in lala tashado dadka ku-hawlan kalluumaysiga, maamul hoosaadyada iyo cid kasta oo uu khuseeyo qorshaha dawladdu; iyo
 - B. in la soo bandhigo qorshe qabyo ah ee khuseeya maareynta kalluumaysiga ee dhammaan gobollada dalka Soomaaliya.
4. Wasaaraddu waxay la-tashi ka sameynaysaa meel kasta oo suura-gal ah sida xukuumadaha, maamulka kalluumaysiga ee dalalka kale ee gobolka guud ahaan, gaar ahaan kuwa aan wadaagno soohdimaha ama la xiriira noolayaasha iyadoo aragtida laga leeyahay ay tahay is-waafajin iyo sidii hor-u-kac loogu samayn lahaa maareynta kalluumaysiga ee gobolka oo dhan.
5. Wasaaraddu waxay soo saaraysaa war-side (journal) si joogto ah loogu soo qoro qorsheyaasha iyo akhbaaraadka rasmiga ah oo kooban .

QODDOBKA 7aad
TALAABOYINKA MAAREYNTA KALLUUMAYSIGA

1. Wasaaraddu waxay dejinaysaa xeerka la dhaqo maareynta ugu habboon kalluumaysiga.
2. Talaabooyinka loo dejiyey maareynta kalluumaysiga waxaa ku jira oo aan ku koobnayn:
 - A. Xilli xirid meelaha loo xadiday noocyada Kalluumaysiga ama xaddidid hababka markabka loogu kalluumaysto; iyo
 - B. Xadidid hababka iyo qalabka oo uu ku jiro isha cabbirkeeda, sifooyinka kale iyo noocyada lagu soo dejin karo iyo ka ganacsigooda.

3. Nidaaminta iyo dejinta kalluunka iyo maamul u sameynta meelaha lagu dejiyo.
4. Kontoroolka, wax-soo-saarka, kalluumaysiga ama ka soo saarista xayawaanka noole biyood kasta iyo dhirta ka timaada biyaha laga kalluumaysto ee Soomaaliya.
5. Wasaaraddu waxay nidaaminaysaa isla markaana dejinaysaa talaabooyin iyo maareyn mamnuucaya haysashada iyo soo-iibinta qalab kasta ee kalluum ama noole biyood kale haddii uusan lahay ruqsad ay Wasaaraddu bixisay.

QODDOBKA 8aad
MACLUUMAADKA KALLUUMAYSIGA IYO AKHBAARAH
FAAHFAAHINTOODA

1. Wasaaraddu waxay ururinaysaa tiro-koobka macluumaadka iyo maareynta akhbaaraha dadweynaha ee khuseeya dhaqdhaqaaqyada kalluumaysiga Soomaaliya.
2. Wasaaraddu waxay samaynaysaa faaqidaad iyo soo-saarid tiro-koob iyo akhbaaro kale ee kalluumaysi.
3. Wasaaraddu ka dalbanaysaa cid kasta oo ku hawlan kalluumaysiga iyo dhaqdhaqaaqyada la xiriira in ay u soo gudbiyaan macluumaadka khuseeya shaqooyinkooda sida ugu haboon sarkaalka loo xilsaaray.
4. Wasaaraddu waxay la-tashi la samaynaysaa laamaha dawladdaha, maamulada kalluumaysi ee dalalka kale iyadoo laga cegayo is-waafajinta iyo hagida tallaabooyinka maareynta iyo akhbaaro is-dhaafsiga kalluumaysiga.

QODDOBKA 9aad
CILMI-BAARIS CILMIYEYSAN

1. Markabka looma isticmaali karo gudaha biyaha Soomaaliya cilmi-baaris la xiriirta Kheyraadka nool marka laga reebo ogolaanshaha Wasaaradda ama iyadoo la tixgelinayo shatiga kalluumaysiga uu haysto.
2. Wasaaraddu waxay ogolaan kartaa ruqsad qoraal ah, cid kasta ama markab in uu kalluumaysto isagoo ujeeddadiisu tahay in uu sameeyo cilmi-baaris cilmiyeysan isagoo dhawraya xaaladaha ay Wasaaraddu u dejisay, markii aysan ku caddeyn xeerkan.
3. Wasaaraddu waxay gacan-siinaysaa isla markaana dhiiri-gelinaysaa awoodda cilmi-barista muwaadiniinta Soomaaliyeed si loo gaaro wax-soo-saar sareeya.

QODDOBKA 10aad
XADDIDIDA KALLUUMAYSIGA

Meelaha looga baahan yahay xaddidaada maareynta ku habboon ee cadadka dadka, maraakiibta, shabaagadaha ama xaaladaha kale ee looga shaqeeyo kalluumaysiga,

Wasaaraddu waxay ogeysiin ku bixin kartaa wargeyska rasmiga ah ee dawlada meelaha xaddidaadaas laga doonayo, sida:

- A. Fasax-bixin ama shatiyo cusub;
- B. Ku khasbid shati gaar ah ama cashuur bixin; iyo
- C. Kala fadilid shati bixin ee kalluumaysiga kale.

QEYBTA 3AAD

QODDOBKA 11aad

DIIWAAN-GELINTA MARAAKIIBTA KALLUUMAYSIGA BIYAHA BADDA

1. Wasaaraddu waxay siin kartaa shati kalluumaysi maraakiib ka kalluumaysata biyo-badeedka Soomaaliya.
2. Wasaaraddu waxay siin kartaa codsabayaasha shatiga kalluumaysiga ay u baahan yihiin, iyadoo heli doona diiwaangelin maraakiibtooda oo ansax ah.
3. Cidna ma isticmaali karto markab in uu ka kalluumaysto biyaha Soomaaliya isagoo aan haysan shahaadada diiwaan-gelinta markabka oo ansax ah.
4. Shahaadada diiwaan-gelinta ee habsamida loo bixiyey waxaa loo isticmaali karaa bixinta lacagaha cashuuraha loo fasaxay milkiilaha ama markabka.
5. Cid kasta oo isticmaasha markab si ay uga kalluumaysato biyaha Soomaaliya iyadoon haysan shati diiwaangashan ee markabkeeda oo ansax ah, wuxuuna noqon doonaa eedaysane la horgeeyo sharciga dalka u yaal si loogu qaado fal-dembiyeedka uu galay.
6. Arjiga shahaadada kalluumaysiga waa qoraal, waxaana in si kooban loogu muujiyaa arrimaha soo socota:
 - A. Magaca, faahfaahinta markabka, calanka iyo dalka uu ka diiwaangashan yahay;
 - B. Magaca Milkiilaha, kireystaha, haddii uu jiro kabtanka/naaquudaha markabka;
 - C. Calaamooyinka loogu yeero, qalabka badda lagu maro iyo kaabayaasha ku rakiban gudaha markabka;
 - D. Faahfaahinta hawlaha kalluumaysi ee uu soo dalbaday iyo saxiixa codsadaha;
 - E. Nooca kalluumaysiga la rabo in lagu kalluumaysto;
 - F. Muujin sida ama qaabka loo kalluumaysto;
 - G. Hababka kalluumaysiga iyo qalabka;
 - H. Hababka wax-soo-saarka ee la adeegsanayo, faahfaahinta suuqgeynta, meesha ugu dambaysa ee la geynayo wax-soo-saarka iyo isticmaalka wixii la soo saaray;
 - I. Faahfaahin meesha laga kalluumaysanayo;
 - J. Tirada kalluumaysiga ama xoolo-biyoodyada kale ee la qabanayo;
 - K. Waqtiga shatiga uu ansax yahay (validity of licence);

L. In la qeexo kaaliyeyaasha horjoogaha maamulka (kabtanka), magacyadooda iyo shahaadooyinka ay haystaan; iyo

M. In ay u soo gudbiyaan Wasaaradda "Akhbaar kasta ee la soo codsado".

QODDOBKA 12aad

HESHIISKA OGOLAANSHO KALLUUMAYSI

Wasaaraddu waxay samaynaysaa wadatashiyo haddii loo baahdo, waxayna heshiisyo la geli kartaa dawlad kale iyo hay'ado caalami ah oo dawladuhu u-xil-saarteen awoodda ka wada-hadalka heshiisyada kalluumaysi.

QEYBTA 4AAD

QODDOBKA 13aad

BIXINTA SHATIYADA GUUD AHAAN

Iyadoo aan la kala soocin waxaa shati kalluumaysi la siin karaa cid kasta oo buuxisa shuruudaha xeerkan u degsan.

QODDOBKA 14aad

KALLUUMEYSIGA IYO OGOLAANSHAHA SOO GELIDA BIYAHA SOOMAALIYA

1. Markab qalaad waa in uusan ka kalluumaysan iskuna dayin intuu ka kalluumaysto ama uu ka qeyb-galo shaqooyin kalluumaysi gudaha biyaha Soomaaliya isaga oon haysan shatiga ansax ah ee ku soo baxay xeerkan.
2. Markab kasta ee kalluumaysi ee soo gala biyaha Soomaaliya asaga oon haysan shati ansax ah, waa in la horgeeyaa Maxkamadaha Garsoorka si loogu qaado sharciga u degsan kalluumaysiga Soomaaliya.
3. Markab kasta ee kalluumaysi oo soo gala biyaha Soomaaliya ayna ku caddaato in uu jebiyey qodobka 11aad ee xeerkan, wuxuu noqonaaya dambiile lagu fuliyo xeerkan.
4. Dhamaan maraakiibta kalluumaysiga qalaad ee doonaya xuquuqda ka-hawl-galka gudaha biyaha Soomaaliya waxay u baahan yihiin ruqsad gelitaan oo ay ka helaan Wasaarada Kheyraadka Dalka.

QODDOBKA 15aad

BIXINTA SHATIGA MARAAKIIBTA QALAAD

1. Dhammaan shatiyada kalluumaysi ee la bixiyey intii u dhexeysay Janaayo 1991 iyo kahor inta dib-loo ansixiyey (ratified) sharciga kalluumaysiga Soomaaliya, oo ay ansixiyeen maamulada gobollada ama dawladdihii ku-meel-gaarka ahaa ee is-daba joogay ee

- Soomaaliya, waxaa loo aqoonsan yahay kuwo aan ansax ahay, markuu dhaqangal noqdo xeerkani.
2. Codsadaha shatiga ee markabkiibta kalluumaysiga qalaad waa in uu arjigiisa oo qoraal ah u keeno Wasaaradda sida ku qoran dukumintiga warbixinta lagu buuxiyo (foom).
 3. Wasaaraddu waxay bixin kartaa shatiga maraakiibta kalluumaysiga qalaad markii:
 - A. Ay go'aansato in ay jiraan kheyraad kalluumaysi oo dheeri ka ah shaqooyinka kalluumaysiga u-gaarka ah Soomaalida; iyo
 - B. Marka ay go'aansato in tirada dheeriga ah ee laga kalluumaysan karo iyo tusmooyinka cadad ahaan ay ku xiran tahay bixinta shatiga.
 4. Shatiga markabka kalluumaysiga qalaad waa in uu u hogaansan yahay shuruudaha shati qaadashada ee xeerkan ku tilmaaman.

QODDOBKA 16aad

BIXINTA SHATIGA KALLUUMEYSIGA MUWAADINKA

1. Waxaa laga dhafay shatiga kalluumaysiga in la siiyo noocyada doonyaha soo socda:
 - A. Kuwa matoor la'aanta ah;
 - B. Kuwa Matoorka leh balse dhererkoodu dhaafsiisneyn afar mitir; ama
 - C. Kuwa Loo isticmaalo kalluumaysi madadaalo keliya.
2. Codsade kasta oo wadani ah ee doonaya shati markab kalluumaysi waa in uu arji qoraal ah u soo gudbiyaa Wasaaradda, waana in ay ku jiraan akhbaaraha ku tilmaaman xeerkan (Foomka shatiyada).
4. Muwaadin kasta ee doonaya shatiga markab kalluumaysi qalaad, waa in uu u hoggaansan yahay xaladaha la doonayo in ay waafaqaan iyadoo adeegsanaya talaabadda maareyntooda iyo lacag-bixinta u degsan (lacagta la siiyo dawladda ama lacagaha dul-saarka ah).

QODDOBKA 17aad

UJUUROOYINKA

1. Ujuurooyinka (fees or charges) laga bixinayo ee la xiriira muwaadinka doonaya shati markab kalluumaysi waa la daabacayaa, waxaana go'aaminaya Wasiirka oo ku soo saaraya wareegto, iyadoo loo qaybinayo dhammaan inta haysata shatiyada xiligan la joogo iyo qaybaha kale ee ay khusayso.
2. Markab wadani waa in uusan kalluumaysan haddii aan laga saamaxin qodobka 11aad ee xeerkan.
3. Wasaaraddu waxay ka saamixi kartaa koox kasta oo leh maraakiib kalluumaysi oo wadani ah waxyaabaha uu ka doonayo xeerkani, taasoo ku xiran xaladaha Wasaaraddu soo jideysay.

4. Arji Shati ku habboon kadib, iyadoo la tixgelinayo maraakiibta kalluumaysi ee wadaniga ah marka sarkaalka shatiyada bixiya uu si maqquul ah ugu qanco, waa laga saamixi karaa ujuurooyinka ku baaqday.

QODDOBKA 18aad
SHATI KALLUUMAYSIGA QALAAD

Shati kalluumaysi ee lagu bixiyey xeerkan waa in uu ahaadaa ansax muddo aan ka badnayn hal sano.

QODDOBKA 19aad
SHATIGA LAYSMA DHAAFSAN KARO

Waa in shatiga kalluumaysi ee lagu bixiyey xeerkan aan loo gudbin ruux labaad haddii aysan jirin ogolaansho Wasaaradda Kheyraadka Dalka.

QODDOBKA 20aad
SHATIGA WAA IN LAGU XAFIDO GUDAHA MARKABKA

Shatiga kalluumaysiga waa in lagu xafido gudaha markabka Kalluumaysiga ee leh ruqsada, waana in laga heli karo marka uu weydiisto sarkaalka loo xilsaaray.

QODDOBKA 21aad
ISTICMAALKA SHATIGA

Isticmaal kasta ee shatiga kalluumaysiga ee hoos yimaada xeerkan, waa in laga helaa habka iyo hannaanka xeerkani u dejiyey.

QODDOBKA 22aad
WAAJIBAADKA KALLUUMAYSATADA

Cid kasta ee la siiyey shati kalluumaysi waxaa waajib ku ah in:

- A. Ay u hogaansanaato sharciyada dalka iyo xeerarka Wasaaradda;
- B. Ay Soo gudbiso warbixin joogto ah ee shaqooyinka Kalluumaysiga ay ku hawlan tahay, cadadka iyo noocyada noole-baddeed ee lagu qabto si lama filaan ah.

QODDOBKA 23aad
SARKAALKA LOO XILSAARAY

Wasaaraddu waxay u xilsaari kartaa muwaadin ka tirsan dadweynaha in u noqdo sarkaal u xilsaaran fulinta xeerkaan.

QODDOBKA 24aad
NOOLAYAASHA BADDA EE LA BADBAADINAYO
(Noolayaasha khatarta ku sugan)

1. Waa in aysan cidna ka kalluumaysan nooleyaasha khatarta ku sugan ee gudaha biyaha Soomaaliyeed.
2. Nooleyaasha khatarta ku sugan ee lagu qabto si lama-filaan ah waa in la sii daayo isla markaana lagu celiyo biyaha badda.
3. Marka laga reebo qoraal ogolaasho ee Wasaaradda, cidna ma qaadan karto ama ma burburin karto dhagaxa quruxda badan ee jamalada badda (Coral), geedaha xeebta oo biyaha badda ku nool (Mangroove trees) iyo qolof baddeedyada.

QODDOBKA 25aad
KONTOROOKA IYO BAARITAAN

1. Cid kasta oo ku hawlan shaqooyinka kalluumaysiga waa in ay u hogaansantaa in la baaro ama la kormeero mar kasta oo loo baahdo, Baaritaanka iyo kormeerka waxaa fulinaya cidii ay u xilsaarto Wasaaradda Kheyraadka Dalka.
2. Cid kasta ee ku xad-gudubta hanaanka u degsan xeerarkan waa in loo kaxeeyo dekada ugu dhaw ee dalka.
3. Markab ama cid kasta oo dembi ku gasha gudaha biyaha Soomaaliya, shati iyo shati la'aan una gudubta xadka dalka kale, waa la xukumayaa iyada oo maqan iyadoo la tixgeliyayo sharciyada caalamiga ah.

QODDOBKA 26aad
AWOODA BAARAHHA LOO XILSAARAY

1. Baare kasta wuxuu xaq u leeyahay in uu baaro meel kasta ee lagu tuhmayo in lagu hayo kalluun ama kheyraad kale oo lagu keenay si aan waafaqsaneyn xeerkan.
2. Baaruhu wuxuu xaq u leeyahay in u baaro meelaha Kalluunka lagu abuurayo, diyaarinayo, hagaajinayo ama lagu keydinayo.
3. Baaruhu wuxuu xaq u leeyahay in uu qaado muunad (Sample) kheyraadka uu hawlan yahay.

4. Kalluun kasta oo aan ku habboonayn in dadku cuno ama jiran ama si kale cudur faafa u leh, si toos ah ayaa loola wareegayaa.
5. Baaruhu wuxuu awood u leeyahay in uu joojiyo isla markaana dul-fuulo markab kasta ee ku jira gudaha biyaha Soomaaliya, si uu u hubiyo xamuulkiisa, kalluunka iyo qallabkiisa.
6. Cid kasta ee lagu caddeeyo xad-gudub (dembi) waa in la hor-keeno Maxkamad Garsoor sida ugu dhaqsaha badan.
7. Sarkaal kasta oo loo xilsaaro baarid waa in uu wataa aqoonsi buuxa, islamarkaana uu soo saaraa markii la weydsto ama loo baahdo aqoonsigiisa.

QEYBTA 5AAD

OODDOBKA 27aad **DEMBIYADA**

Shaqaalaha iyo naaquudaha markab kasta oo xad-gudub (dembi) geysta waxaa laga qaadayaa tallaabooyinka soo socda:

1. Shaqaalaha ama naaquudaha markab kasta oo dembi ku geysta gudaha biyaha Soomaaliyaa waxaa la horgeynayaa maxkamad.
2. Qofkasta oo dembi ku gala gudaha biyaha Soomaaliya (ajnebi ama waddani) waxaa la horgeynayaa maxkamad si loogu qaado fal-dembiyeedka uu galay.
3. Qof kasta oo isticmaalaya walxaha qarxa, sunta wax-suuxisa ama awood tirta kalluunka iyo noole-biyoodyada kale waxaa la horgeynayaa maxkamad awoodda u leh. Kalluumayste kasta oo ka horyimaada awaamirta Maamulka Wasaaradda, waxa la horgeynayaa maxkamad.
4. Kalluumaysata ugaarsada ama dhibaateeya naasoley-baddeeda ama nooleyaasha kale ee khatarta ku sugan, waxaa la horgeynayaa maxkamad.
6. Qofkii dhoofiya ama burburiya dhagaxda quruxda badan leh ee jamalada badda (coral), dhirta ka baxda xeebaha baddu soo gaarto (mangroove tree) ama qolofley badeedka (shell) oo aan ruqsad qoraal ah ka haysan Wasaaradda, waxaa la horgeynayaa maxkamad.
7. Markab kasta oo aan haysan shatiga loo baahan yahay ama aan ka diiwaan-gashaneyn Wasaaradda, waxaa la horgeynayaa maxkamad.
8. Ciddii diida wararka iyo akhbaaraadka looga baahan yahay ama marin habaabisa saraakiisha Wasaaradda, waxaa la horgeynayaa maxkamad.
9. Markabkii ama diyaaradii gasha dembi ah wasakhayn ka timid haraaga warshadaha ama nukliyarka (industrial/nuclear waste dumps) kuwaas oo lagu shubo biyaha badda Soomaaliya waxaa la horgeyn doonaa maxkamad si loogu qaado xad-gudubkooda.

QODDOBKA 28aad
GANAAXYADA

1. Qofka lagu helo in uu galay fal-dembiyeed la xiriira qoddobka 27aad (1) waxaa lagu ganaaxi laga bilaabo USS\$50,000 – 500,000 (konton kun ilaa shan boqol oo kun oo dollar).
2. Sida ku cad qodobka 11aad (3 iyo 5), ciddii ay caddaato in uu galay fal-dembiyeedkaas, wuxuu mutaysan doonaa ganaax u dhaxeeya: USS 50,000 -100,000 (konton kun ilaa boqol kun oo dollar).
3. Qofkii lagu qabto isagoo isticmaalaya maadooyinka qarxa, qalabka ka-reeban kalluumaysiga, kalluumaysanaya xiliga bad-xireenka, burburiya jamal-badeedka ama dhir-badeedka xeebta ama qolof-badeedka waxaa lagu ganaaxayaa USS 500,000-5,000,000 (Shan boqol oo kun ilaa shan malyan oo doollar).
4. Qofkii gala dembiga ku cad qodobka 27aad (2 ilaa 8) waxaa lagu xukumayaa ganaax u dhaxeeya USS 100.000 – 500.000 (boqol Kun ilaa shan boqol oo kun oo dollar).
5. Qofkii ama shirkadii gasha dembiga ku cad qodobka 27aad (9) waxaa lagu xukumayaa Ganaax u dhaxeeya USS 100,000,000-500,000,000 (Boqol ilaa shan boqol oo malyan oo Dollar).
6. Ganaaxyada doomaha yaryar (sida huuriyada) ee oo ku xadguduba Kalluumaysiga waxaa lagu ganaaxidoonaa sida soo socoto:
 - A. Ganaax USS 200 – 400 (labo ilaa afar boqol oo doollar) ee doomaha yaryar oo matoor La'aanta ah.
 - B. Ganaax USS 700 – 1,000 (todobo boqol ilaa kun doollar) ee doon yar (huuri) matoor leh gaaraya 6 – 30 Horsepower (HP).
 - C. Ganaax US \$1.100 – 1,500 (kun iyo boqol ilaa kun iyo shan boqol oo doollar) doon yar (huuri) matoor leh gaaraya 31 – 60 Horsepower (HP).
 - D. Ganaax USS 1,000,000 – 10,000,000 (hal ilaa toban malyan oo doollar) doomaha waaweyn leh matoor gaaraya 101 Horsepower (HP) iyo ka badan.
 - E. Halka dembigu uu aad halis u yahay ama dembiiluhu uu galo mar kale isku dembi arrinta waxaa la borgeynayaa maxkamada awooda u leh.
 - F. Qofkii isagu diida in uu keeno warbixinta la doonayo ama fulin waaya xeerarkan waxaa lagu ganaaxayaa USS 1,000 – 5,000 (kun ilaa shan kun doollar).

G. Qofkii gudan waaya waajibaadka ka saran shuruudaha xeerkan iyo xaaladaha heshiiska la kala galay, waa suurtagal in shatigiisa lagala noqon ama la tir-tiro

QODDOBKA 29aad
HANTI LA WAREEGID

1. Cid kasta ee gasha dembi culus, markii maxkamadi xukunto, markabka iyo qalabka uu dembiga ku galay waa lagala wareegi karaa.
2. Kalluunka iyo noole-biyoodyada oo dhan ee laga helo dusha markabka waa lagala wareegi karaa.
3. Dembiyada hoos yimaada xeerarkan waxay hoos tegayaan maxkamad Soomaaliyeed oo awood u leh qaadida dacwadahaas.

QEYBTA 6AAD

QODDOBKA 30aad
XAL MUSHKILADEEDYADA

Haddii uusan dembigu ahayn mid keeni kara ganaax adag Wasaaradda ayaa wada-hadal xal ah ku dhamayn karta.

QEYBTA 7AAD

QODDOBKA 31aad
XALALKA

Wasaaraddu waxay samayn kartaa wareegto la xiriirta maareynta ku habboon iyo horumarinta shaqo kasta ee kalluumaysi.

QODDOBKA 32aad
AWOODDA FULINTA

Ilaalo-xecbeedka Soomaaliya ayaa leh awoodda, maamulidda iyo fulinta xeerkan.

QODDOBKA 33aad

BAAB'IN

Waxaa la baabi'iyey Sharci kasta oo ka hor imaanaya ama aan la socon karin xeerkan kalluumaysiga ee Dowladda Federaalka Soomaaliya waa la tir tiray.

QODDOBKA 34aad

DHAQANGAL

Xeerkan Kalluumaysigu wuxuu dhaqan-gal noqonayaa marka uu ansixiyo Golaha Shacabka (Baarlamaanka), uuna Dekreeto ku soo saaro Madaxweynaha Jamhuuriyadda Soomaaliya, kuna soo baxo Faafinta Rasmiga ah.